

УДК 378.661.014.3(4:477)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Алла Мельник

*Білоцерківський національний аграрний університет
Соборна площа, 8/1, 09117 Біла Церква
Київська область, Україна*

Розглянуто особливості професійної підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах I–II рівнів акредитації в контексті подальших європейських інтеграційних процесів. Акцентовано на ціннісних орієнтуваннях майбутнього медичного фахівця, що визначають процес його професійного становлення.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівець медичного профілю, вищі медичні навчальні заклади I–II рівнів акредитації.

Гармонійний розвиток нашого суспільства та підвищення його добробуту зумовлені забезпеченням загальнодержавних і регіональних потреб у кваліфікованих та конкурентоспроможних кадрах. Головні вимоги до рівня професійної підготовки фахівців відображені в Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти, а також в освітньо-професійних програмах.

Як зазначає Міністерство освіти і науки України, головними недоліками у підготовці високоінтелектуального фахівця є низький рівень активності студента та недостатній рівень адаптації до швидкозмінних вимог сучасного ринку праці [2]. Завдання професійної освіти – формування та розвиток високого інтелекту майбутніх фахівців, їхніх особистісних рис, здібностей, талантів.

Перед вищим навчальним закладом (ВНЗ) стоїть завдання підготувати молодь до активної діяльності в різних сферах, формувати у неї здатність гнучко реагувати на запити суспільства, зберігаючи набутий позитивний досвід. Реалізація цих важливих завдань потребує від вищої школи створення нової цілісної системи навчання та виховання творчої особистості фахівця.

У 2005 році Україна визначила орієнтир в освітній простір Європи, здійснюючи модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Утворення в Європі відкритого інтелектуального простору потребує активної участі всіх вищих, зокрема і медичних, закладів освіти України [6]. Одним із визначальних положень Болонського процесу є відповідність рівня

освіти в Україні світовим стандартам, можливість застосування й використання знань випускників ВНЗ, зокрема медичних, у країнах Європи. Наше майбутнє визначатиметься рівнем освіти молодого покоління, його здатністю адаптуватися в умовах, що постійно змінюються.

Проблему професійної підготовки, розробки моделі фахівця у своїх працях досліджують Г. О. Атанов, І. Д. Бех, В. В. Кудіна, Н. В. Кузьміна, Л. П. Пуховська, Є. С. Спіцин, Т. Хатчінсон та ін. Коло питань, порушених зазначеними авторами, досить широке, проте залишається недослідженою проблема професійної підготовки студентів-медиків. Вивченню мотивів як чинника ефективності навчальної діяльності та формуванню інтересу до учіння студентів медичного вищого навчального закладу присвячені праці В. І. Шкуркіна та М. М. Костюкова.

Метою статті є висвітлення головних проблем розвитку важливої ланки професійної медичної освіти – медичних коледжів та училищ – в умовах сучасних інтеграційних процесів. А завданнями – охарактеризувати позитивні перетворення та негативні явища, що відбуваються у професійній підготовці майбутнього медичного фахівця; простежити динаміку змін мотивів вибору медичної професії та ставлення студентів до неї під час навчання.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначено, що пріоритетними напрямками стратегії реформування освіти є створення умов для самовдосконалення кожної особистості; формування у молоді сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного наукового пізнання – професійної позиції; навчання основним принципам побудови професійної кар'єри. Основна ідея – навчити молодь умінню використовувати здобуті у ВНЗ професійні знання для організації свого життя. Формування творчої професійно орієнтованої особистості студента можливе тільки за умови перетворення його в суб'єкта навчальної діяльності, активного, зацікавленого в самозміні, здатного до самостійної побудови своєї діяльності, її зміни і розвитку [5]. Головною метою педагогічного процесу має стати не нагромадження знань, умінь, навичок, а постійне збагачення молоді досвідом творчості, формування механізму самоорганізації і самореалізації особистості кожного студента.

Як свідчить порівняльний аналіз ціннісних орієнтувань у різних педагогічних системах, більша частина студентів живе і вчиться за принципом володіння. Вони володіють знаннями як майном, від якого залежить соціальний статус людини [4]. В умовах зміни пріоритетів у політичній, економічній, духовній сферах необхідною є перебудова поглядів, настанов, переконань, ціннісних орієнтувань особистості на буття.

Актуальною є така риса особистості, як підготовленість, тобто сукупність знань, дій, прийомів, ділових якостей, які особистість набула в

процесі свого розвитку і використовує для досягнення життєвих і професійних цілей. Без цієї риси особистість не може мати соціальної значущості, досягти самоствердження і бажаного у житті. В умовах сучасної України професіоналізм особистості – один з видів її підготовленості – набув актуального значення як для неї, так і для суспільства [9, с. 68]. Нагальним постає питання професійно-особистісної реалізації студентів-медиків як фахівців.

Необхідність підвищення якості підготовки фахівців медичної галузі зумовлена певними чинниками. Зміни в галузі медичної освіти – це перетворення позитивного характеру (гуманізація та гуманітаризація медичної освіти, розширення можливостей випускників медичних навчальних закладів). Впровадження ідей європеїзації української медичної та сестринської освіти відбувається в умовах розвитку міжнародних контактів. На 2005–2010 рр. запроваджено Програму розвитку медсестринства України, мета якої – формування спеціалістів охорони здоров'я XXI століття, здатних надавати висококваліфіковану медичну допомогу, бути конкурентоспроможними на національному, європейському та міжнародному ринках праці [7]. Відповідно до вимог Всесвітньої федерації медичної освіти та основних положень Болонського процесу в Україні відбувається реформування системи медичної освіти, здійснюються заходи щодо переходу системи підготовки медичних фахівців на європейські стандарти.

Починаючи з 1992 року, в розвитку медсестринства України відбуваються успішні зміни завдяки співробітництву з Європейським бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), компанією “Міжнародні професійні ресурси”, реалізуються українсько-канадська програма “Партнери в охороні здоров'я” (медсестринський проект), американська програма “Ініціативи в охороні здоров'я України” та американо-українська програма співробітництва з Американським альянсом охорони здоров'я (міжнародні студентські обміни, зустрічі, конференції, програми стажування за кордоном, camp America, Au pair, HOPS(GB)).

Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Міністерства освіти і науки України, Центр міжнародних програм Міністерства охорони здоров'я підтверджують, що українські випускники медичних коледжів та училищ мають можливість офіційно та легально працювати за фахом на зарубіжних ринках праці, зокрема в Америці, Канаді, Великобританії та Північній Ірландії [3]. Це має свої позитивні моменти. По-перше, перспективна професійна робота за кордоном допоможе поліпшити матеріальне становище медичних фахівців середньої ланки, які не в змозі нормально працювати і заробляти у своїй країні. По-друге, медичні фахівці матимуть певні переваги: працювати за спеціальністю у руслі передових

світових технологій, отримати відповідну практику та підвищити кваліфікацію. По-третє, це свідчить про те, що міжнародне визнання українських дипломів про медичну освіту потрібне Україні, якщо ми хочемо бути європейською державою.

Вивчення іноземної мови (ІМ) дає можливість молоді відчутти міжкультурний світ, розвивати та удосконалювати соціокультурну компетенцію, комунікативні вміння, здібності, можливості, які є необхідними для існування в інтегрованому освітянському просторі. Знання ІМ впливає на світосприйняття і життєву позицію особистості, на цілі життєдіяльності та засоби їх досягнення. Крім культурного контексту, існує ще одна причина вивчення ІМ – суто економічна. З одного боку, це потреба у кваліфікованому, багатомовному, високоосвіченому персоналі, з іншого, – прагнення молоді до кращого, більш заможного життя.

Стає очевидним, що володіння ІМ для медичного фахівця є його значущою особистісною характеристикою, що передбачає здатність вступати в ділову комунікацію ІМ в професійній та суспільній сферах і впливає на професійний та культурний рівень, а також створює установку на творчий підхід до майбутньої професійної діяльності. Такий інструмент міжкультурної комунікації та взаємодії має сприяти значному покращанню якості, доступності і мобільності професійної підготовки фахівців медичної галузі.

Реальний стан підготовки медичних фахівців засвідчує, що, на жаль, медична професійна освіта переживає кризові явища. Підготовка і післядипломна освіта медичних працівників в Україні не повною мірою відповідає рівню загальноєвропейських стандартів. Медичні сестри, фельдшери, акушерки та інші фахівці медичного персоналу не беруть активної участі в розвитку своєї професії [7]. Їхні професійні інтереси є вузькими, вони нездатні брати до уваги ситуацію соціальних змін.

З метою виявлення активності студентів-медиків у професійній діяльності цікаво було простежити динаміку змін мотивів вибору професії та ставлення студентів до медичної професії від другого до четвертого курсів. На запитання „Чи плануєте Ви працювати за фахом після закінчення коледжу (училища)?” 73% студентів другого курсу відповіли, що хочуть пов'язати життя з медициною і усвідомлюють суспільну корисність своєї професії, 14% не планують працювати за фахом і 13% студентів зазначили, що мають намір продовжити навчання в інституті чи університеті.

У контексті нашого дослідження найвищий рівень задоволення професією простежується на першому році навчання. У подальшому наявна тенденція до поступового зниження цих показників. Виявлено спад позитивного ставлення до професії за час навчання з другого до четвертого курсу на 35%. Студенти старших курсів (58 %) здебільшого не планують

працювати в медичних закладах після закінчення коледжу, інтерес до професійної діяльності зменшується. Як свідчать бесіди зі студентами та педагогами, а також спостереження за діяльністю студентів на заняттях, незадоволення професією медичного працівника відчують саме ті, у кого не склалося чітке уявлення про професію. Як видно з аналізу, професійні мотиви вибору професії медичного працівника у студентів усіх курсів посідають перше та друге місця. Водночас цей, здавалося б, позитивний факт не є задовільним. По-перше, кількість студентів, які керуються цим мотивом упродовж усього періоду навчання в медичному ВНЗ, не збільшується, а, навпаки, зменшується. Це свідчить про те, що навчально-виховний процес мало впливає на активну позицію особистості, її професійне становлення.

По-друге, тенденція зміщення професійних мотивів до закінчення медичного ВНЗ з першого на друге місце свідчить про розчарування частини студентів здобути професію в процесі навчання за певними соціальними умовами. Студенти орієнтуються на конкретні життєві реальності: умови роботи в медичних закладах (занедбаний стан сільських амбулаторій, фельдшерсько-акушерських пунктів), обмеження у фінансуванні, незадовільні побутові умови для молодших спеціалістів на селі, відсутність соціальної інфраструктури, слабка матеріально-технічна база, низька оплата праці.

В Україні простежується відтік кваліфікованих медичних працівників у інші галузі. Як приклад, українська медсестра отримує втричі нижчу заробітну платню, ніж медсестра в США, навіть якщо брати до уваги платню за нічні зміни та додаткові чергування. У США заробітна платня медсестри – в середньому 36–42 тис. доларів у рік.

Крім того, простежується високий рівень корумпованості, невідповідність між можливостями вітчизняної вищої освіти з підготовки медичного фахівця і можливостями працевлаштування за спеціальністю. І, як наслідок, зниження престижності професії медичного фахівця в нашому суспільстві.

Однак, за даними ВООЗ, у світі наявний дефіцит лікарів та медичних сестер [1]. Дослідники проблеми в галузі медичної освіти прогнозують зростання в майбутньому попиту на медичних фахівців. Згідно з опитуванням, проведеним американським часописом Money Magazine, в рейтингу професій на наступні 10 років перше місце посідатиме помічник/асистент лікаря. Рейтинг цієї професії зросте за 10 років на 49,7% [8]. Ця позитивна тенденція, на нашу думку, впливатиме на підвищення якості підготовки фахівців медичної ланки в Україні, допоможе корегувати дієвість професійних мотивів студента-медика до останнього курсу, і в полі їхнього впливу перебудуватиме зв'язок з навчальним процесом.

Отже, проведені дослідження дає підстави стверджувати, що наявна необхідність докорінного перегляду підходів до професійної підготовки молодших спеціалістів у вищих медичних навчальних закладах освіти I–II рівнів акредитації. Така потреба пов'язана як з внутрішніми чинниками (невідповідність підготовки і післядипломної освіти медичних працівників рівню загальноєвропейських стандартів; невідповідність між можливостями вітчизняної вищої освіти з підготовки медичного фахівця і можливостями працевлаштування за спеціальністю; відтік кваліфікованих медичних працівників у інші галузі; зниження престижності професії медичного фахівця в нашому суспільстві), так і з зовнішніми вимогами, зумовленими Болонським процесом.

На часі досягнення якісно нового рівня у вивченні ІМ, удосконалення форм організації, методів та засобів навчання, застосування інноваційних підходів, пошуку та запровадження ефективних педагогічних технологій, утвердження нових взаємовідносин між суб'єктами педагогічної діяльності. Розв'язання цих питань вважаємо перспективними напрямами своїх подальших досліджень.

1. Америка чекає на українських медичних сестер // Ваше здоров'я. – 2006. – № 2. – <http://www.vz.kiev.ua/med/02-06/8.shtml>.
2. Вища освіта та наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у XXI столітті. Рішення колегії Міністерства освіти та науки України від 28.02.03. // Інф. зб. Міносвіти та науки України. – 2003. – № 8. – С. 3–14
3. Дефіцит кадрів? Цим можна скористатися // Профорієнтація. – <http://www.profosvita.org.ua/uk/experience/articles/1.html>.
4. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах: Монографія. – 1-ше вид. – Вінниця: Нова Книга, 2002. – 512 с.
5. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 28–32.
6. Москаленко В. Ф., Яворовський О. П., Михайличенко Б. В. та ін. Реалізація принципів Болонської декларації в Національному медичному університеті ім. О. О. Богомольця // Медична освіта. – 2005. – № 2. – С. 24–26.
7. Програма розвитку медсестринства України (2005-2010 рр.) // Медична освіта. – 2006. – № 1. – С. 14–21.
8. Рейтинг професій // Профорієнтація. – <http://www.profosvita.org.ua/uk/required/articles/10.html>.
9. Сисоєва С. О., Поясок Т. Б. Психологія та педагогіка: Підруч. для студ. вищ. навч. закладів. – К.: Міленіум, 2005. – 520 с.

**SOME NOTES TO MEDICAL SPECIALISTS' VOCATIONAL TRAINING
IN THE CONTEXT OF MODERN INTEGRATION PROCESSES****Alla Mel'nyk**

*National Agrarian University of Bila Tserkva
Soborna Square, 8\1, UA – 09117 Bila Tserkva,
Kyiv region, Ukraine*

The article focuses on the main aspects of specialists' vocational training at higher medical educational institutions of I-II accreditation levels in the context of further integration processes within European community. An accent is laid on the future medical specialist's value dispositions that determine his/her vocational development.

Key words: vocational training, medical specialist, higher medical educational institution of I-II accreditation levels.

**НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ МЕДИЦИНСКОГО ПРОФИЛЯ В КОНТЕКСТЕ
СОВРЕМЕННЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ****Алла Мельник**

*Белоцерковский национальный аграрный университет
Соборная площадь, 8/1, 09117 Белая Церковь
Киевская область, Украина*

Рассматриваются особенности профессиональной подготовки студентов высших медицинских учебных заведений I-II уровней аккредитации в контексте дальнейших европейских интеграционных процессов. Сделан акцент на изучении ценностных ориентаций будущего медицинского специалиста, что определяет процесс его профессионального становления.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, специалист медицинского профиля, высшие медицинские учебные заведения I-II уровней аккредитации.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2010

Прийнята до друку 10.03.2010